

YMPÄRISTÖNSUOJELU

Ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma 2022–2024

Hyväksytty 27.1.2022 § 2 | KEITELE, TERVO JA VESANTO

Nilakan ympäristölaikunta on hyväksynyt ympäristösuojeluviranomaisen valvontasuunnitelman kokouksessaan 27.1.2022 § 2

1. Johdanto	4
2. Valvonnan resurssit ja yhteistyö	4
2.1 Henkilöstöresurssit	4
2.2. Tietojärjestelmät	4
2.3. Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa.....	4
3. Ympäristöolosuhteet	5
3.1. Yhdyskuntarakenne	5
3.2. Ympäristön tila	5
4. Valvottavat kohteet	6
4.1. Ympäristöluvanvaraiset, ilmoitusmenettelyn mukaiset ja rekisteröitävät kohteet	6
4.2. Ympäristönsuojelulain 118 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot	7
4.3. Ympäristönsuojelulain 119 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot	8
4.4. Ympäristönsuojelulain 120 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot	8
4.5. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	8
4.6. Jätelain valvonta.....	8
4.7. Vesilain valvonta	9
4.8. Maa-ainoslain valvonta	9
4.9. Muun lainsäädännön valvonta	10
5. Valvontaohjelman laatiminen.....	10
5.1 Valvontaohjelman sisältö.....	10
5.2. Valvontakohteiden riskinarviointi	11
6. Valvontatoimenpiteet	13
6.1 Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonta	13
6.2 Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikostilanteissa	14
6.3 Tarkastusten maksullisuus	15

1. Johdanto

Keiteleen, Vesannon ja Tervon ympäristölautakunta (Nilakan ympäristölautakunta) vastaa kunnalle kuuluvista ympäristönsuojelun tehtävistä ja valvonnasta Keiteleen, Vesannon ja Tervon kuntien alueella. Ympäristölautakunta toimii alueen ympäristönsuojeluviranomaisena.

Tämä on Keiteleen, Vesannon ja Tervon kuntien ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma ja se on laadittu vuosille 2022-2024. Suunnitelmaan perustuen on laadittu vuosittaiset valvontaohjelmat ympäristönluvanvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksia varten.

Valvontasuunnitelman laatiminen perustuu ympäristönsuojelulakiin (527/2014), jonka 168 §:n mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa varten valvontasuunnitelma. Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa kuvataan tämän lisäksi valvonnan järjestäminen ja riskiarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Valvonnan kokonaisuuden kannalta tähän valvontasuunnitelmaan on koottu myös muiden säädösten mukaiset kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi periä maksun valvontaohjelmaan perustuvista luvanvaraisten ja rekisteröityjen toimintojen määräaikaistarkastuksista ja muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta.

Valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2022-2024 ja se tarkastetaan kolmen vuoden välein, elleivät lainsäädännön muutokset edellytä suunnitelman muuttamista aikaisemmin.

2. Valvonnan resurssit ja yhteistyö

2.1 Henkilöstöresurssit

Ympäristönsuojelun vastuualueen vakinaisen henkilöstön määrä on 1,0 htv. Resurssien lisäämiseksi tarvittaessa varataan määräaikaista henkilöstöä tai arvioidaan uuden ympäristönsuojelutarkastajan viran perustaminen.

Henkilöstöresursseihin vaikuttavat yleisöilmoitusten tai valitusten perusteella tulleet yhteydenotot, joiden vuosittainen työmäärä on vaikeasti ennustettava.

Lainsäädännön muutokset ovat lisänneet kuntien tehtäviä ja siirtäneet valtiolta kuntiin valvottavia kohteita. Tämä on laajentanut ja siten lisännyt vakinaisen henkilöstön osaamisaluetta ja osaamistarpeita.

Henkilöstön osaamista ylläpidetään osallistumalla tehtävien hoitamisen kannalta tarpeellisiin koulutuksiin.

2.2. Tietojärjestelmät

Ympäristönpalveluissa on käytössä KuntaNet Facta-järjestelmä, joka on otettu käyttöön vuonna 2021. Facta-järjestelmään kirjataan kaikki valvottavat kohteet ja niihin liittyvät toimenpiteet sekä valituksen perusteella vireille tulleet valvontakohteet ja niihin liittyvät toimenpiteet.

Lisäksi käytössä ovat valtionhallinnon YLVA-järjestelmä ja maa-ainesten osalta NOTTO-tietokanta.

2.3. Viranomaisten välinen yhteistyö valvonnassa

Ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) 39 §:n mukaisesti lupa- ja valvontaviranomaisten on oltava keskenään riittävässä yhteistyössä. Keiteleen, Vesannon ja Tervon alueella valtion ympäristölupaviranomaisena toimii Itä-Suomen aluehallintovirasto (AVI). Valtion valvontaviranomaisena on Pohjois-

Keiteleen kunnan alueella sijaitsevien järvien Ylimmäinen, Suvantojärvi ja Salmijärvi-Isojärvi ekologinen tila on erinomainen. Järvien Nilakka Vuonamonlahti, Nilakka, Koutajärvi, Sulkavanjärvi ja Hetejärvi ekologinen tila on hyvä. Korppisen ekologinen tila välttävä.

Tervon kunnan alueella sijaitsevien suurimpien järvien Kalliovesi-Ahveninen-Suovu, Tallusjärvi, Hirvijärvi-Kalliojärvi, Haukijärvi, Viitajärvi, Saarinen ja Koros ekologinen tila on erinomainen. Järvien lissevesi, Liesjärvi, Pirttijärvi ja Suojärvi ekologinen tila puolestaan on hyvä.

Vesannon kunnan alueella sijaitsevien järvien Niinivesi, Sonkari-Riitunlampi, Konnevesi, Iso Vesijärvi ja Kurjenjärvi ekologinen tila on erinomainen. Järvien Keski-Keitele, Ristijärvi, Iso-Ahveninen, Vesantojärvi, Horonjärvi ja Suostunjärvi ekologinen tila on hyvä. Pienen Vesijärven ekologinen tila on tyydyttävä.

Keiteleen, Tervon ja Vesannon alueella on yhteensä 15 kpl luokiteltuja pohjavesialueita. Veden hankinnan kannalta erittäin tärkeitä (1-luokan) pohjavesialueita on alueella yhteensä 12 kpl, Keiteleellä 3 kpl, Tervossa 5 kpl ja Vesannolla 4 kpl. Muuhun vedenhankintakäyttöön soveltuvia pohjavesialueita (2-luokan) on yhteensä 3 kpl, Keiteleellä 1 kpl ja Tervossa 2 kpl. Alueella ei ole yhtään E-luokkaan kuuluvaa pohjavesialuetta, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen.

Maaperän pilaantuneisuutta on valtakunnallisesti selvitetty 1990-luvulla ja 2000-luvulla. Keiteleellä on kartoitettu maaperän pilaantuneisuuden riskikohteita 37 kpl, josta kunnostettuja on 6 kpl. Pohjavesialueella ei ole tiedossa pilaantuneita kohteita. Tervossa riskikohteita on 25 kpl, joista pohjavesialueella on 1 kpl. Riskikohteita on kunnostettu 1 kpl. Vesannolla maaperän pilaantuneisuuden riskikohteita on 26 kpl, josta pohjavesialueella on 1 kpl. Kunnostettuja kohteita on 1 kpl. Maaperää pilaavia riskitoimintoja on mm. teollisuus, liikenne ja tienpito (esim. suolaus), kemikaalien kuljetus ja varastointi, polttonesteiden jakelu, autojen huolto- ja korjaustoiminta, maa- ja metsätalous, ampumaradat ja maa-ainestenotto.

Keiteleen, Tervon ja Vesannon alueella on luonnonsuojelualueita yhteensä 101 kpl ja Natura-alueita 4 kpl. Näistä alueista Keiteleen kunnan alueella on 9 kpl luonnonsuojelualueita ja 2 kpl Natura-alueita. Tervon kunnan alueella on 68 kpl luonnonsuojelualueita ja Vesannolla 24 kpl luonnonsuojelualueita ja 2 kpl Natura-alueita.

Alueella on myös luonnonsuojeluohjelmiin kuuluvia alueita. Rantojensuojeluohjelman kuuluvia alueita on kaikissa kunnissa yhteensä 4 kpl. Keiteleellä on lintuvesiensuojeluohjelmaan kuuluvia alueita 2 kpl.

Ilmanlaatua taajamissa heikentävät sahatteollisuus, energiantuotanto ja keskustojen läpi kulkevat vilkkaat kadut. Melua aiheuttavat pääasiassa teollisuus ja liikenne.

4. Valvottavat kohteet

4.1. Ympäristönluvanvaraiset, ilmoitusmenettelyn mukaiset ja rekisteröitävät kohteet

Ympäristönluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja on toiminta-alueella yhteensä 49 kappaletta. Lukumäärällisesti eniten ympäristölupia, ilmoituksenvaraisia kohteita ja rekisteröintejä on seuraavilla toimialoilla: maaperän aineiden otto / kivenlouhinta ja murskaus, polttoaineen varastointi ja käsittely (jakeluasemat), eläinsuojat sekä jätteiden ammattimainen ja laitosten käsittely. Kohteiden määrä tarkistetaan vuosittain valvontaohjelman laatimisen yhteydessä.

Taulukko 1. Keiteleen, Vesannon ja Tervon kuntien ympäristönsuojelun alueella olevien ympäristönluvanvaraisten ja rekisteröitävien valvontakohteiden lukumäärät kunnittain ja toimialoittain (tilanne 14.12.2021).

Toimiala	Keitele	Tervo	Vesanto	Yhteensä
Metalliteollisuus/ pintakäsittelylaitokset				0
Energiantuotanto	3			3
Metsäteollisuus (Sahateollisuus)	1			1
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely	4	1	2	7
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta				0
Maaperän aineiden otto/ kivenlouhinta ja murskaus	5	4	2	11
Asfalttiasemat	1	1		2
Mineraalituotteiden valmistus				0
Nahan tai tekstiilien laitosmainen tuotanto tai käsittely/ pesulat				0
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus				0
Eläinsuojat	10		6	16
Liikenne/ varikot				0
Liikenne/ moottoriturheiluradat ja lentopaikat				0
Jätteiden ammattimainen tai laitosmainen käsittely	2	1	2	5
Muu toiminta/ ampumaradat	2			2
Muu toiminta/ krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos			2	2
Naapuruussuhdelain 17 §:n mukainen toiminta				0
Yhteensä	28	7	14	49

Alueella on toimintoja, joiden ympäristölupatarve tulisi kartoittaa tai uudelleen arvioida.

Ympäristölupamenettelyn rinnalle on luotu uusi ilmoitusmenettely, joka korvaa osittain ympäristölupamenettelyä. Ilmoitusmenettelyn piiriin siirtyivät esimerkiksi suurin osa eläinsuojista. Ilmoitusmenettelyä koskeva ympäristönsuojelulain muutos (1166/2018) on astunut voimaan 1.1.2019.

Itä-Suomen aluehallintoviraston toimivaltaan kuuluvia ympäristöluvanvaraisia kohteita on yhteensä 11 kpl, joista Keiteleellä on 7 kpl, Vesannolla 2 kpl ja Tervossa 3 kpl. Näiden ympäristölupien valvoja on Pohjois-Savon ELY-keskus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella on mahdollisuus osallistua ELY-keskusten valvomien kohteiden määräaikaistarkastuksiin.

4.2. Ympäristönsuojelulain 118 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot

Erityisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta tai tapahtumasta on tehtävä ilmoitus (meluilmoitus) kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 118 §). Ilmoitukset koskevat pääasiassa tilapäistä murskausta, rakentamista tai erilaisia ulkoilmatapahtumia. Ilmoituksen johdosta tehdään tarvittaessa tarkastus.

4.3. Ympäristönsuojelulain 119 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot

Koeluontoisesta lyhytaikaisesta toiminnasta, jonka tarkoituksena on kokeilla uutta tekniikka, raaka- ja polttoainetta, valmistus- tai polttomenetelmää tai puhdistuslaitetta taikka käsitellä jätettä laitospäivittäisesti vaikutusten käyttökelpoisuuden tai muun seikan selvittämiseksi on tehtävä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 119 §). Koeluontoinen toiminta tarkastetaan ilmoitusta käsiteltäessä sekä tarvittaessa toiminnan aikana.

4.4. Ympäristönsuojelulain 120 §:n mukaan ilmoitusvelvolliset toiminnot

Onnettomuudesta, tuotantohäiriöstä tai rakennelman tai laitteen purkamisesta tilanteesta, josta aiheutuu tai uhkaa aiheutua päästöjä tai syntyä jätettä siten, että siitä voi aiheutua ympäristön pilaantumisen vaaraa tai aiheutuu erityisiä toimia jätehuollossa, on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 120 §). Poikkeuksellisissa tilanteissa suoritetaan aina tarkastus.

4.5. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Talousjätevesien käsittelystä viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla säädetään ympäristönsuojelulain muutoksen (19/2017) 16. luvussa sekä asiasta annetussa asetuksessa (nk. hajajätevesiasetus, 157/2017). Rakennus- ja toimenpidelupakäsittelyn sekä valitusten yhteydessä ympäristönsuojeluviranomainen varmistaa, että jätevesijärjestelmät täyttävät niille asetetut määräykset sekä kunnan ympäristönsuojelumääräysten vaatimukset.

Kiinteistöjen jätevesijärjestelmiä viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla on kartoitettu. Pohjavesialueella ja enintään 100 metrin etäisyydellä vesistöä olevalla alueella on jätevesien käsittelyjärjestelmien tuli täyttää puhdistusvaatimukset 31.10.2019 mennessä. Näiden kohteiden valvontaa tehdään tarvittaessa määräjän umpeuduttua ja valitusten perusteella.

Ympäristönsuojelulain 180 §:n nojalla kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys voi koskea toimea tai rajoitusta, toiminnan tarkkailua tai tiedottamista taikka valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamista. Määräys ei voi koskea luvanvaraista, ilmoituksenvaraista eikä rekisteröitävää toimintaa. Määräyksen on oltava kohtuullinen ottaen huomioon toiminnan luonne ja ympäristön pilaantumisen merkittävyys.

4.6. Jätelain valvonta

Jätteiden ammattimaisesta keräyksestä on jätelain (muutos 410 / 2014) 100 §:n mukaan tehtävä ilmoitus jätehuoltorekisteriin merkitsemistä varten kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Jätelain (muutos 834/2017) 124 §:n mukaan näiden kohteiden tarkastuksista on tehtävä suunnitelma, joka perustuu arviointiin jätteistä ja niiden jätehuollon aiheuttavista riskeistä ja ympäristövaikutuksista. Suunnitelma voidaan liittää ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaohjelmaan.

Taulukko 2. Jätteen ammattimaisten keräyspaikkojen lukumäärä kunnittain (tilanne 14.12.2021)

Toimiala	Keitele	Vesanto	Tervo	Yhteensä
Toiminnanharjoittajat	5	3	3	11
Keräyspaikat	16	9	3	28

Jätelain 100 §:n mukaisten keräyspaikkojen rekisteröintitarve ja -tilanne on kartoitettava. Jätelain 124 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on suunnitellusti tarkastettava ja valvottava niitä valvontavastuualueeseensa kuuluvia toimintoja, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Keiteleen, Vesannon ja Tervon kuntien ympäristönsuojelun alueella ei ole tiedossa tällaisia toimintoja. Suomen ympäristökeskus ohjeistaa tarvittaessa tarkastusten tekoon ja sinne toimitetaan myös tarkastuspöytäkirjat.

Jätelain 124 §:n mukaan valvontaviranomaisen on määräajoin tarkastettava laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä. Tällaisten toimintojen tarkasta lukumäärästä ei ole tarkkaa tietoa, mutta niitä on toiminta-alueella useita.

Jätelain mukaiseen valvontaan kuuluu edellä mainittujen lisäksi mm. roskaantumisen valvonta ja jätehuollon asianmukaisen järjestämisen valvonta. Ympäristön roskaantuminen voi tulla ilmi kuntalaisilta tulevina valituksina ja yhteydenottoina tai valvontaviranomaisten omasta aloitteesta. Roskaantumistapaukset tarkastetaan aina ennen ja jälkeen puhdistuskehotuksen antamista. Osa roskaantumisen valvonta-asioista kestää vuosia ja pahimmillaan ne johtavat pakkokeinojen käyttöön.

Jätelain 125 §:n perusteella voidaan antaa ei-luvanvaraista toimintaa koskevaa yksittäinen määräys. Määräys voidaan antaa roskaantumisen ehkäisemiseksi tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi. Viranomaisen on valvottava annettuja määräystä. Valvontatarve määritetään tapauskohtaisesti.

Jätehuollon järjestämisessä, jätteistä terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran ja haitan ehkäisemisessä sekä jätehuollon valvonnassa on sen lisäksi, mitä muualla on säädetty tai määrätty, noudatettava yleisiä jätehuollon määräyksiä.

Jätehuoltomääräysten valvonnassa valvontakohteita ovat mm. jätteiden keräys ja lajittelu, jätteiden kuljetus, jätteiden kompostointi sekä vaarallisten jätteiden keräys. Keiteleen, Tervon ja Vesannon kuntien ympäristönsuojelun alueella on voimassa kunnalliset jätehuoltomääräykset.

4.7. Vesilain valvonta

Vesilain valvontaviranomaisia ovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskukset. Valvontaviranomaisen toimivalta on pääosin vesilaissa jakamatonta. Vesilailla säännellään lähinnä vesien käyttöä, vesistöön rakentamista, uittoa, maa- ja metsätalousmaan kuivatusta, vesistön järjestelyä ja pohjaveden ottamista. Yleistä vesilain valvontaa tehdään yhteistyössä ELY-keskuksen kanssa ja eri menettelyistä sovitaan tapauskohtaisesti ottaen huomioon asian luonne ja laajuus.

Vesilain mukaisesti kunnan ympäristönsuojeluviranomainen käsittelee ojitusta koskevat erimielisyydet, jotka eivät edellytä lupaa eikä niitä käsitellä ojitustoimituksessa.

4.8. Maa-aineslain valvonta

Maa-aineslain valvonta tarkoittaa maa-ainesten oton, varastoinnin ja/tai paikalla jalostuksen myönnettyjen maa-aineslupien valvontaa sekä ns. kotitarveoton valvontaa. Yli 500 m³:n kotitarveotosta tulee tehdä ilmoitus valvontaviranomaiselle.

Maa-aineslain mukainen valvonta on siirtynyt kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle 1.7.2016. Valvottavia maa-aineslupia alueen kunnissa on yhteensä 15 kpl, joista Keiteleellä 7 kpl, Vesannolla 2 kpl ja Tervossa 6 kpl.

Maa-aineslupien valvontatiheys riippuu toiminnan laajuudesta, toiminnan sijainnista ja tarkastuksissa ilmenneistä puutteista luvan noudattamisessa. Toiminnassa olevissa kohteissa tehdään tarkastus pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Kunakin toiminnan tarkkailuohjelman mukaiset pohjavesinäytteenotot, analyysit ja mittaukset toiminnanharjoittaja tekee itse tai teettää ulkopuolisilla. Valvontaviranomainen valvoo, että toiminnanharjoittajan tekemä tarkkailu on riittävän laadukasta. Toiminnanharjoittajan tekemään tarkkailuun liittyy säännöllinen raportointi valvontaviranomaisille.

4.9. Muun lainsäädännön valvonta

Maasto- ja vesiliikennelain mukaisiin valvontakohteisiin kuuluvat moottorikelkkareitit ja yksittäiset harjoitteluradat. Lisäksi tietoon tulee satunnaisesti luvattomia ratoja. Moottorikelkkareittien pääasiallinen valvonta kuuluu poliisille. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin kuuluvat muun muassa moottorikelkkareittisuunnitelmien hyväksyminen ja niiden valvonta sekä lupien myöntäminen moottoriajoneuvokilpailuihin ja -harjoituksiin sekä niiden valvonta. Vesiliikennelain mukaan ympäristönsuojeluviranomainen myöntää luvat moottoriajoneuvoja koskeviin harjoituksiin ja kilpailuihin.

Vesihuoltolain mukaiseen valvontaan kuuluu kiinteistöjen vesihuoltoon liittymisvelvollisuuden toteutumisen valvonta. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen päättää liittymisvelvollisuudesta vapauttamisesta.

Merenkulun ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaan kuuluvat huvivenesatamien jätehuolto-suunnitelmien hyväksyminen ja toiminnan merkitseminen ympäristönsuojelun tietojärjestelmään.

Luonnon- ja maisemansuojelua valvoo ELY-keskus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen edistää luonnon- ja maisemansuojelua tekemällä aloitteita, antamalla lausuntoja ja osallistumalla pyydettyessä valvontatehtäviin. Kunta päättää myös luonnonsuojelulain 26 §:n mukaisesti yksityismaan luonnonmuistomerkin rauhoittamisesta ja valvoo päätöksen toteutusta.

Kemikaalilain mukaan ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvovat kemikaalien käyttöolosuhteita kemikaaleja käsiteltävissä laitoksissa kemikaaleista aiheutuvien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi. Valvonta tehdään kemikaalilain lisäksi REACH-, biosidi- ja POP-asetusten nojalla. Kemikaalivalvonta on osa rekisteroitävien laitosten ja toimintojen valvontaa ensisijaisesti kohteissa, joissa kemikaalien käyttö ja varastointi on merkittävää.

Lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen tekee muuta ympäristövalvontaa (esim. pilaantuneiden maiden kunnostusten valvontaa yhdessä ELY-keskuksen kanssa). Maaperän kunnostustöihin liittyvät luvat myöntää Itä-Suomen aluehallintovirasto ja kunnostustöihin liittyvät ilmoituspäätökset antaa ELY-keskus. Ulkopuolinen laadunvalvojaohjaa työmaalla kunnostustyön tekemistä ja raportoi kunnostustyöt valvontaviranomaisille. Valvontakäyntejä kunnostustyömaille tehdään tarpeen mukaan (vähintään alku- ja loppukatselmus). Päivityksen tietokantaan tekee Pohjois-Savon ELY-keskus.

Eräiden jätteiden käyttöön maarakentamisessa ei tarvita ympäristönsuojelulain (527/2014) mukaista ympäristölupaa tilanteissa, joissa Valtioneuvoston asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maarakentamisessa (843/2017) eli ns. MARA-asetus vaatimukset täyttyvät. Eräiden jätteiden laitos- tai ammattimainen hyödyntäminen on mahdollista maarakentamiskohteissa, joilla tarkoitetaan väyliä, kenttiä, valleja ja näiden rakennekerroksia teollisuus- ja varastorakennusten pohjarakenteita. Väyliin luettaan myös metsäautotiet. Hyötykäytön liittyvän ilmoituspäätöksen antaa Pohjois-Savon ELY-keskus. Pienimuotoista, ei ammattimaista hyödyntämistä voi suorittaa alueellisten ympäristönsuojelupalveluiden hyväksynnällä.

Näiden lisäksi kunnan ympäristönsuojeluviranomainen edistää pohjavesien suojelusuunnitelmien laatimista sekä osallistuu valtakunnalliseen levänseurantaan.

5. Valvontaohjelman laatiminen

5.1 Valvontaohjelman sisältö

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 168 §:ssä ja ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) 30 §:ssä säädetään valvontaohjelman tekemisvelvollisuudesta, ohjelman sisällöstä ja velvollisuudesta pitää ohjelma ajan tasalla. Lisäksi jätelain (muutos 834/2017) 124 §:ssä säädetään valvontasuunnitelman tekemisestä tiettyjen jätelain mukaisten toimintojen valvontaa varten. Suunnitelma voidaan liittää ympäristönsuojelulain mukaiseen valvontaohjelmaan.

Valvontaohjelma muodostuu ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien laitosten luettelosta, joka sisältää laitospohjaisen, riskinarviointiin perustuvan suunnitelman kalenterivuoden aikana tehtävistä tarkastuksista ja mahdollisista muista suunnitelmallisista valvontatoimenpiteistä. Valvontaohjelma sisältää myös luettelon jätteiden ammattimaisista keräyspaikoista ja suunnitelman niihin tehtävistä tarkastuksista. Valvontaohjelma tehdään vuosittain ja se pidetään jatkuvasti ajan tasalla mm. päivittämällä uudet ja poistuvat toiminnot. Ohjelman mukainen valvonta on maksullista.

Vähäisten resurssien ja muiden ympäristönsuojelun valvontatehtävien vuoksi määräaikaistarkastuksia joudutaan priorisoimaan. Priorisoinnissa käytetään seuraavia kriteerejä:

- toiminnalla on uusi lupa / tarkistettu lupa, jonka jälkeen ei ole tehty valvontakäyntiä,
- toiminnasta on tehty yleisöilmoituksia,
- annettu huomautuksia edellisellä tarkastuksella,
- edellinen suunniteltu tarkastus on jätetty tekemättä,
- tarkastus ei ole välttämätön, koska toiminta on pienimuotoista ja ympäristönsuojelurakenteet toimivat hyvin,
- tarkastusta ei tehdä, jos laitos ei ole toiminnassa tarkastusvuotena.

Ohjelma laatimisessa huomioidaan myös valvontatoimenpiteiden riittävän tasainen jakautuminen eri vuosille, jotta valvontaresurssit riittävät suunnitellun valvonnan toteuttamiseen.

Ympäristönsuojelutarkastaja valmistelee vuosittain seuraavan vuoden valvontaohjelman ja valvontaohjelman yhteenveto hyväksytään ympäristölautakunnassa. Yksityiskohtaisen toimenpide- ja kohdeuutelu julkistaminen saattaa heikentää valvonnan tavoitteiden toteutumista, joten valvontaohjelmaan liittyvä yksityiskohtainen toimenpide- ja kohdeuutelu ei ole julkinen.

5.2. Valvontakohteiden riskinarviointi

Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin. Riskillä tarkoitetaan toiminnasta aiheutuvaa ympäristön pilaantumisen vaaraa sekä päästöistä aiheutuvaa terveyshaittaa. Mitä suuremman riskin toiminta ympäristölle aiheuttaa, sitä tiiviimmin sitä on valvottava.

Riskinarviointi on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan toimialakohtaiset riskit ja toisessa vaiheessa laitospohjaiset riskit. Näiden perusteella määritellään valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys. Tarkastuksen perusteella laitospohjainen riski voidaan arvioida uudelleen.

Toimialakohtaiseen riskinarviointiin sisältyy seuraavat osa-alueet:

1. päästöt ilmaan, sisältäen pölyn ja hajun, määrän ja laadun,
2. melupäästöt ja värinä
3. viemäriin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu,
4. pintavesiin johdettavat jätevedet, määrä ja laatu
5. muodostuvat jätteet, määrä ja laatu,
6. päästöt maaperään ja pohjaveteen,
7. roskaantuminen ja epäsiisteys,
8. vaarallisten aineiden määrä,
9. onnettomuuksien ja häiriöpäästöjen riski.

Riskit ovat arvioitu asteikolla 0–3 seuraavasti:

- 0: ei riskiä (toiminnalla ei ole ympäristövaikutuksia),
- 1: vähäinen riski (lyhytaikainen viihtyvyyshaitta, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa),
- 2: kohtalainen riski (aiheuttaa viihtyvyyshaittaa tai ympäristön pilaantumisen vaaraa),

3: merkittävä riski (aiheuttaa vaaraa terveydelle, merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa).

Taulukko 3. Toimialakohtaiset riskipisteet.

Toimiala	Riskipisteet ¹⁾
Metalliteollisuus/ pintakäsittelylaitokset	8
Energiantuotanto	9
Metsäteollisuus (Sahateollisuus)	15
Polttoaineiden valmistus taikka kemikaalien tai polttoaineiden varastointi tai käsittely	10
Orgaanisia liuottimia käyttävä toiminta	8
Maaperän aineiden otto/ kivenlouhinta ja murskaus	10
Asfalttiasemat	11
Mineraalituotteiden valmistus	9
Nahan tai tekstiilien laitospäinen tuotanto tai käsittely/ pesulat	6
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus	8
Eläinsuojat	8
Liikenne/ varikot	7
Liikenne/ moottoriurheiluradat ja lentopaikat	10
Jätteiden ammattimainen tai laitospäinen käsittely	14
Muu toiminta/ ampumaradat	10
Muu toiminta/ krematorio tai lemmikkieläinten polttolaitos	2
Naapurussuhdelain 17 §:n mukainen toiminta	14

1) riskipisteet voivat olla 0–27

Laitoskohtaisessa arvioinnissa laitokset arvioidaan yksittäin ottaen huomioon laitoksen sijainti ja laitoksen toimintaan liittyvät riskit. Sijainnin osalta tarkastellaan

1. asutuksen / loma-asutuksen läheisyys
2. muiden herkkien kohteiden (esim. koulut, sairaalat) läheisyys,
3. sijainti luokitellulla pohjavesialueella (tai vaikutuspiirissä sijaitsee vedenotto)
4. sijainti vesistön äärellä (ranta-alue).

Toimintaan liittyvinä riskeinä tarkastellaan

1. toiminnan laajuus,
2. tilat ja laitteet,
3. kemikaalien käyttö ja varastointi,
4. valvontahistoria.

Laitoskohtaiset riskit arvioidaan asteikolla 0–1; ei riskiä, 1 on riski. Laitoksen sijaintiin ja toimintaan liittyen voi laitos saada 0–8 riskipistettä.

Toimiala- ja laitoskohtaisen riskipisteytyksen perusteella laitokset sijoittuvat neljään valvontaluokkaan, jonka perusteella määräytyy tarkastustiheys. Riskipisteiden perusteella valvontaluokat ja tarkastustiheydet ovat seuraavat:

Riskipisteet	Valvontaluokka	Tarkkuustiheys
yli 23	I	vuosittain
16–22	II	kerran kolmessa vuodessa
9–15	III	kerran viidessä vuodessa
0–8	IV	kerran kahdeksassa vuodessa

Lopuksi laitoskohtaista valvontaluokkaa tarkennetaan vielä arvioimalla laitoksesta mahdollisesti aiheutuvan päästön todennäköisyyttä ja seurauksen vakavuutta seuraavan päästömatriisin avulla.

Päästön todennäköisyys	Valvontaluokka		
	III	II	I
suuri	III	II	I
kohtalainen	IV	II	I
pieni	IV	III	II
Päästön seuraus	lievä	kohtalainen	vakava

Päästön todennäköisyys on joko pieni (harvemmin kuin kerran vuodessa), kohtuullinen (enintään kerran vuodessa) tai suuri (useita kertoja vuodessa). Päästön seurauksen vakavuus arvioidaan seuraavasti:

1. lievä: päästö aiheuttaa lyhytaikaista viihtyvyyshaittaa, ei ympäristön pilaantumisen vaaraa,
2. kohtalainen: päästö aiheuttaa viihtyvyyshaittaa ja/tai ympäristön pilaantumisen vaaraa,
3. vakava: päästö aiheuttaa vaaraa terveydelle ja/tai merkittävää ympäristön pilaantumisen vaaraa

Laitoskohtaiset valvontaluokat ovat seuraavat:

- valvontaluokka I: ympäristöpäästöllä voi olla terveyteen ja ympäristön tilaan liittyviä merkittäviä seurauksia. Vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Valvontakäynnit tehdään kerran vuodessa
- valvontaluokka II: ympäristöpäästöllä voi olla viihtyisyyteen ja ympäristöntilaan liittyviä, kestoaltaan vaihtelevia seurauksia. Valvontakäynnit tehdään kerran kolmessa vuodessa.
- valvontaluokka III: ympäristöpäästöllä voi olla vähäisiä ja lyhytaikaisia vaikutuksia. Ei aiheuta ympäristön pilaantumista. Valvontakäynnit tehdään kerran viidessä vuodessa.
- valvontaluokka IV: ympäristöpäästöllä ei juurikaan vaikutusta ympäristöön. Valvontakäynnit tehdään kerran kahdeksassa vuodessa.

Laitoksen lopullinen valvontaluokka ja sen mukainen valvonnan tiheys määräytyvät siis riskipisteiden mukaisen valvontaluokan ja päästömatriisin mukaisen valvontaluokan perusteella. Päästömatriisin perusteella voidaan riskipisteiden perusteella saatua valvontaluokkaa laskea tai nostaa yhden luokan verran. Näin muodostuu kunkin laitoksen lopullinen valvontaluokka, joka ilmaisee, kuin usein laitos on tarkastettava. Jos lopullinen valvontaluokka poikkeaa riskipisteillä saadusta valvontaluokasta, poikkeaminen on perusteltava. Valvontaohjelman mukaiset kohteet tarkastetaan pääosin järjestelmällisesti niille määritellyn tarkastustiheyden mukaan.

Jätelain 100 §:n mukaisten keräyspaikkojen tarkastustiheys määritellään myös riskiarvioinnin perusteella. Keräyspaikat, joissa kerätään vaarallisia jätteitä, aiheuttavat suuremman riskin ympäristön pilaantumiselle. Tällaiset kohteet kuuluvat valvontaluokkaan I ja ne tarkastetaan viiden vuoden välein. Muut jätteiden keräyspaikat, joissa kerätään tavantomaisia jätteitä, kuuluvat valvontaluokkaan II ja ne tarkastetaan 10 vuoden välein.

6. Valvontatoimenpiteet

6.1 Ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen valvonta

Keskeisin valvonnan keino on riskiarvioinnin perusteella tehtävät suunnitelmalliset määräaikaistarkastukset paikan päällä kohteessa. Määräaikaistarkastuksella tarkoitetaan valvontaohjelman mukaista, määräajoin tehtävää maksullista valvontatarkastusta, jossa käydään läpi valvontakohteet toimintaa, ympäristöriskejä ja -vaikutuksia. Määräaikaistarkastuksella varmistetaan, että toiminta on ympäristöluvan tai ilmoituksen mukaista ja että toiminta täyttää ympäristönlainsäädännön vaatimukset.

Suunnitelmallisesta tarkastuksesta sovitaan etukäteen ja tarkastuksella käydään läpi mm. laitoksen toiminta ja tilat, ympäristölupa siihen liittyvine määräyksineen, tarkkailutiedot, toiminnasta mahdollisesti tulleet valitukset ja niiden seurauksena suoritettut toimenpiteet. Tarkastuksesta laaditaan tarkastusmuistio, joka toimitetaan toiminnanharjoittajalle. Suunnitelmallisella tarkastuksella havaittujen puutteiden seurantatarkastukset kuuluvat valvontaohjelman mukaiseen valvontaan.

Tarkastuksia tehdään myös esimerkiksi toiminnasta tehtyjen ilmoitusten johdosta, toiminnan muuttuessa tai aiemmin havaittujen epäkohtien korjaamisen toteamiseksi. Tarkastus suoritetaan pääsääntöisesti myös ympäristölupahakemuksen, ilmoitushakemuksen ja rekisteröinti-ilmoituksen käsittelyn yhteydessä.

Rekisteröitävien laitoksien valvonta jakautuu toiminnan asetuksen mukaisuuden valvontaan, määräaikaistarkastuksiin ja toimitettujen seurantatietojen tarkastukseen. Rekisteröinti-menettelyssä viranomaisen tarkastaa, että toiminnanharjoittaja on toimitannut kaikki valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Rekisteröinti tehdään, kun kaikki asetuksen mukaiset selvitykset on toimitettu. Rekisteröinti kirjataan, vaikka toiminta ei täyttäisi asetuksen vaatimuksia. Valvontamenettelyt käynnistetään heti, jos rekisteröintiä varten saamiensa selvitysten perusteella voidaan todeta, ettei toiminta ole asetuksen mukaista.

Tarkastusten lisäksi valvontaa toteutetaan tarkastamalla toiminnanharjoittajilta saadut laitosten vuosiraportit sekä mahdolliset muut lupamääräyksissä edellytetyt selvitykset tai seurantatulokset. Tarpeen mukaan raporteista pyydetään lisäselvityksiä. Tarkkailumääräyksiä tai hyväksytyä suunnitelmaa voidaan tarvittaessa muuttaa luvan tai suunnitelman voimassaolosta huolimatta.

Määräaikaistarkastuksilla tai toiminnan seurantatiedoissa havaitut puutteet on myös käsiteltävä normaaleja valvontamenettelyjä hyödyntäen kehottamalla, määräämällä ja tehostamalla määräysten ympäristönsuojelulain mukaisilla hallintopakkeineilla (uhkasakko, teettämishukka ja keskeyttämishukka). Valvontaan kuuluu myös rikosoikeudellisiin toimiin ryhtyminen tilanteissa, jossa toiminta ei täytä ympäristölainsäädännön vaatimuksia.

6.2 Tarkastus onnettomuus-, haitta- ja rikostilanteissa

Ympäristönsuojelulain (527/2014) 169 §:n mukaan, jos onnettomuuden, haitasta tehdyn ilmoituksen, luvan noudattamatta jättämisen tai muun seikan vuoksi on aiheutta olettava, että toiminnasta aiheutuu terveyshaittaa tai merkittävää muuta ympäristönsuojelulain 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua seurausta tai sen vaaraa, valvontaviranomaisen on tarkastettava toiminta tai selvitettävä asia muulla asianmukaisella tavalla. Jos samanaikaisesti on vireillä toimintaa koskeva lupa-asia, on tarkastus tai selvitys tehtävä mahdollisuuksien mukaan ennen lupa-asian ratkaisemista.

Ympäristönsuojelulain 180 §:ään perustuen kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen nojalla antaa ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen pilaantumisen ehkäisemiseksi. Määräys voi koskea toimea tai rajoitusta, toiminnan tarkkailua tai tiedottamista taikka valvontaa varten tarpeellisten tietojen antamista. Määräys ei voi koskea luvanvaraista toimintaa eikä rekisteröitävää toimintaa. Määräyksen on oltava kohtuullinen ottaen huomioon toiminnan luonne ja ympäristön pilaantumisen merkittävyys. Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta säädetään ympäristönsuojelulain 175 §:ssä. Kiireellisessä tapauksessa väliaikaisen kiellon tai määräyksen voi antaa tai toiminnan keskeyttää valvontaviranomainen, kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen määräämä viranhaltija.

Valvontaviranomaisella on, havaittuaan lainvastaisen tilanteen, velvollisuus tehdä tutkintapyyntö / ilmoitus poliisille (YSL 188 §). Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista.

Ympäristöhaittaa koskevan ilmoituksen johdosta tehdään tarkastus ja arvioidaan toiminnasta aiheutuva haitta sekä tarvittavat toimenpiteet. Haitan poistamiseksi tehtävät toimenpiteet ja niiden

aikataulu voidaan sopia tarkastuksella ja kirjata muistioon tai tarvittaessa toiminnanharjoittajalle annetaan kehoitus ryhtyä toimenpiteisiin. Tarvittaessa voidaan tehdä yhteistarkastus jonkun muun viranomaisen kanssa, jos ilmoitus koskee sellaista asiaa, jossa toimivalta on rinnakkaista tai päällekkäistä tai tarvitaan toisen viranomaisen asiantuntemusta. Tällaisia tarkastuksia voi tulla esimerkiksi terveyshaittaa koskevissa asioissa.

6.3 Tarkastusten maksullisuus

Valvontaohjelmaan perustuvista ympäristöluvanvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan määräaikaistarkastuksista ja muusta ohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta sekä tarkastuksista, jotka ovat tarpeen ympäristönsuojelulain (527/2014) 175 tai 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomiseksi taikka 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomiseksi perittään maksu Keiteleen, Vesannon ja Tervon kuntien ympäristönsuojelun hyväksymän taksan mukaisesti.

Myös jätelain (muutos 834/2017) 124 §:ssä tarkoitetuista laitosten ja yritysten määräaikais- tarkastuksista ja muista säännöllisistä valvontatoimista, jotka perustuvat ko. pykälässä tarkoitettuihin suunnitelmiin, peritään taksan mukainen maksu. Lisäksi maksu peritään tarkastuksista ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen jätelain (646/2011) 75, 125 ja 126 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi.

Ympäristönsuojeluviranomaisen maksut perustuvat määräaikaistarkastuksen ja hallintopakon valvonnan keskimääräiseen omakustannusarvoon. Mikroyrityksiltä perittävässä maksuissa huomioidaan toiminnan laajuus ja luonne. Samoin huomioidaan, jos toiminnanharjoittajan asemassa on sellainen luonnollinen henkilö, joka ei harjoita taloudellista toimintaa. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen asian käsittelyn omakustannusarvo on 55 euroa tunnilta.